

דגשים לבגרות באזרחות – תשפ"ב

כללי:

- ✓ למדו לפי הסדר המופיע ברשימת הנושאים לבגרות. וודאו שלא שכחתם אף נושא.
- ✓ אל תהמרו! – למדו את הכול כי אתם לא יודעים איזה חומר יופיע ואיזה לא.
- ✓ דייקו בתשובות ובזיהוי. אם לא מצאתם משפט שמתאים להגדרה שלכם – כנראה שטעיתם בזיהוי. בהגדרה כתבו את כל המרכיבים שלה.
- ✓ דייקו בתשובות – חשוב להילחם על כל נקודה, ודייק בכתיבה מסייע לא לאבד נקודות מיותרות.
- ✓ בביסוס – מעתיקים את כל המשפט, מנקודה לנקודה. מדגישים במרקר את המילים החשובות בציטוט, בהן רואים מרכיב מתוך ההגדרה. לא מעתיקים יותר ממשפט אחד ובשום אופן לא קטע שלם.
- ✓ השוואה בין מושגים בשאלת ידע – תהיה שאלה מסוג זה בבגרות, ולכן יש לזכור את כל המושגים שניתן לערוך השוואה ביניהם:

1. גישות כלכליות חברתיות – הגישה הניאו-ליברלית והגישה הסוציאל-דמוקרטית.
2. סוגי עבריינות – פלילית רגילה / שלטונית אישית / שלטונית ציבורית.
3. פקודה בלתי חוקית ופקודה בלתי חוקית בעליל.
4. סוגי זכויות – זכויות אדם / זכויות אזרח / זכויות קבוצה.
5. סוגי לאומיות – לאומיות אתנית / לאומיות פוליטית (לאומיות אזרחית).
6. סוגי מדיניות – אפליה פסולה / העדפה מתקנת / הבחנה.
7. סוגי אחריות – ממשלתית / מיניסטריאלית.
8. רצף עמדות בנושא זהותה הלאומית של ישראל – השוואה בין העמדות.
9. רצף עמדות בנושא זהותה הדתית-תרבותית של ישראל – השוואה בין העמדות.
10. חוק יסוד וחוק רגיל.

אמצעים (מילות מפתח) לזיהוי מושגים בשאלות אירוע (פרק ראשון / פרק רביעי):

מדינה דמוקרטית:

עקרונות הדמוקרטיה:

- ❖ שלטון העם – מילות המפתח – רצון האזרחים, רצון העם, נציגים, ייצוג של הבוחרים / העם / האזרחים, וכל דבר דומה.
- ❖ הכרעת הרוב – מילות מפתח – הרוב, דעת הרוב, רצון הרוב.
- ❖ פלורליזם – מילות מפתח – ריבוי דעות, ריבוי תרבויות, שוני, דעות שונות, מגוון.
- ❖ סובלנות – היכולת לסבול את דעת האחר גם אם אינך מסכים.
- ❖ הסכמיות – בסיס משותף במדינה שמאפשר חיים ביחד למרות ריבוי הדעות.

- ❖ **הגבלת השלטון** – באירוע יופיע שימוש באמצעי פורמלי או בלתי פורמלי להגבלת השלטון, או – כוחו של השלטון, עוצמת הרשויות וכל דבר דומה.
- ❖ **הפרדת רשויות** – פיקוח של אחת מרשויות השלטון על האחרת – כנסת על הממשלה, בג"צ על הממשלה או על הכנסת.
- ❖ **שלטון החוק** – תקנות, צווים, נהלים, חוקים – כל אלו מבטאים את עקרון שלטון החוק.

זכויות:

אין לציין את הזכות לחירות בתשובה לשאלת אירוע, אלא אם נשאלתם ספציפית על הזכות לחירות. זוהי זכות כללית וממנה נגזרים כל החופשים שאותם צריך לזהות. אפשר להשתמש בזכות לחירות כמושג בשאלת עמדה בפרק רביעי.

- ❖ **הזכות לשוויון** – יופיעו המילים – לא כמו כולם, בשונה מאחרים וכדומה.
- ❖ **שליבים לתשובה בנושא מדיניות - אפליה פסולה, העדפה מתקנת, הבחנה:**
 - **אפליה פסולה** – יופיעו המילים – ללא סיבה, ללא הצדקה וכדומה. יש לציין: מתן יחס לא שוויוני לבני אדם שווים ללא הצדקה. אם לא מופיעות מילים אלו בשאלה – עוברים לשלב הבא – האם זוהי העדפה מתקנת.

- **העדפה מתקנת** – בשאלה תצוין הגבלת זמן (כמה שנים, עד ש.. או כל מילה אחת המציינת תיחום בזמן של ביצוע המדיניות). בתשובה צריך לציין שזה לתקופה מוגבלת עד לסגירת הפער, שמדובר ביחס לא שוויוני לבני אדם שווים מסיבה מוצדקת, שמדובר במתן הטבה שאינה בהכרח קשורה ורלוונטית לבעיה, שההטבה ניתן לקבוצה ולא ליחיד.

אם אין מילים המציינות הגבלת זמן או פרק זמן להטבה – זו אינה העדפה מתקנת וממשיכים לשלב הבא – הבחנה.

- **הבחנה** – אין הגבלת זמן. צריך לציין שמדובר ביחס לא שוויוני לבני אדם שווים מסיבה מוצדקת, שההטבה רלוונטית לבעיה (נכה יקבל תו נכים, לקוי למידה יקבל התאמות בחינה), שאינה הגבלת זמן כל זמן שהבעיה קיימת, שההטבה ניתנת ליחידים.

הזכות לכבוד – איך מבחינים בין הנגזרות:

- **הזכות לכבוד** – יופיעו המילים: השפילו, ביזו, העליבו, פגעו וכדומה.
- **הזכות לשם טוב** – יהיה מצוין שאין בדברים שפורסמו או שנאמרו אמת, שזה שקר, הכפשה, דיבה.
- **הזכות לפרטיות** – יהיה מצוין שנכנסו לדבר מה פרטי של האדם ללא רשותו. מדובר במשהו שיש בו אמת אבל לא ניתנה רשות לפרסמו.

בזכות לכבוד ובנגזרותיה – **חייבים**: בציין – לכתוב הזכות לכבוד, בהצג – להציג את כל שלוש הזכויות, בהסבר – לקשר לזכות הספציפית, ובסוף לכתוב שמכיוון שזוהי נגזרת של הזכות לכבוד – זוהי הזכות שבה מדובר.

זכויות:

- **יש לזכור את ההגדרה של כל קבוצת זכויות** – זכויות טבעיות, זכויות אזרח, זכויות קבוצה. יש לזכור את ההבדלים בין סוגי הזכויות ולהיות מסוגלים להבדיל ביניהם בשאלה.
- **אם מופיעה שאלה: איזה סוג זכויות מופיע** – בציין: מציינים את סוג הזכויות ולא את הזכות המופיעה בשאלה. **בהצג:** מציגים את סוג הזכויות ולא את הזכות המופיעה בשאלה. **בקישור:** צריך לזהות איזו זכות מופיעה בשאלה, להסביר ולבסס שזו הזכות ולהסביר שהזכות שייכת לסוג הזכויות שציינתם ולכן מדובר בשאלה בסוג זה של זכויות.
- **זכויות קבוצה / מיעוט:** יש לציין שהזכויות מתבטאות במתן משאבים ע"י המדינה כדי לשמר שפה, חינוך, תרבות, מורשת. הזכויות ניתנות לכל האנשים המשתייכים לקבוצה זו, גם אם הם אינם מעוניינים בכך או שאינם מזדהים בפועל עם הקבוצה. **למועד חורף תשפ"ב, לא למועד קיץ תשפ"ב.**
- **זכויות כלכליות-חברתיות** – יש לציין שהזכויות ניתנות ע"י המדינה בהתאם למדיניות של הממשלה אילו משאבים להקצות עבורן. בהצג חובה להגדיר את סוג הזכויות ולפרט (ללא הגדרה של כל זכות) את 5 הזכויות הנכללות בסוג זכויות זה (חינוך, בריאות/טיפול רפואי, קורת גג/דיר, רמת חיים בסיסית/נאותה, זכויות עובדים ותנאי העסקה) – **לא לבגרות תשפ"ב.**
- **זכויות עובדים ותנאי העסקה** - הזכות היחידה שעשויה להופיע בפני עצמה בשאלה וצריך לזכור את ההגדרה שלה.

סוגי עבריינות – איך מבדילים:

כל הסוגים הינם עבירה פלילית, כלומר עבירה על החוק.

השאלה יכולה להיות כשאלת אירוע או כשאלת ידע – הצגת אחד הסוגים או השוואה בין שני סוגים.

- **עבריינות פלילית רגילה** – כשהעבריין נהנה באופן אישי מהעבירה, שיש לו אינטרס אישי. למשל: רצח, גניבה וכו'.
- **עבריינות שלטונית** – העבריין הוא נושא משרה שלטונית שדואג לעצמו או לאנשיו וממנה אותם לתפקידים, מסייע לארגונים הקשורים אליו, או מבצע עבירה פלילית כלשהיא. המאפיין סוג זה של עבריינות - ניצול לרעה של מעמדו כנושא משרה ציבורית.
- **עבריינות שלטונית אישית (שחיתות שלטונית)** – האינטרס הוא רווח אישי למחזיק המשרה הציבורית.
- **עבריינות שלטונית ציבורית** – האינטרס הוא רווח לקבוצה או למקורבים למבצע העבירה ולא לעצמו באופן אישי. מבצע העבירה מחזיק משרה שלטונית.

סוגי משפט – איך מבדילים לא לבגרות תשפ"ב

משפט אזרחי – בין אדם לארגון, בין ארגון לאדם, בין ארגון לארגון. אין עונש אלא פיצוי על פגיעה בזכויות.

משפט פלילי – המדינה תובעת אדם על עבירה על החוק (עבירה פלילית). העונש – מאסר או קנס.

השאלה יכולה להיות כשאלת אירוע או כשאלת ידע – הצגת אחד הסוגים או השוואה בין שני הסוגים.

רשויות:

הרשות המבצעת – איך מבחינים בין אחריות ממשלתית משותפת לאחריות מיניסטריאלית:

- **אחריות ממשלתית משותפת** – כל שר אמור לייצג את החלטות הממשלה שמתקבלות לפי עקרון הכרעת הרוב, בכנסת ובתקשורת. כל שר אחראי על ההחלטות של כלל הממשלה שמתקבלות בישיבות הממשלה.
- **אחריות מיניסטריאלית** – כל שר אחראי על העניינים הקשורים למשרד שבאחריותו, גם אם לא ידע עליהם.

סוגי לאומיות – איך מבדילים:

לאומיות אתנית-תרבותית – באירוע יוזכרו אחד או יותר ממאפייני הלאומיות האתנית-תרבותית: היסטוריה / שפה / דת / מוצא / מורשת / תרבות. אם אין איזכור של מילים אלו בשאלה, זוהי –

לאומיות פוליטית/אזרחית – ובה יוזכרו המילים: ערכים משותפים, סמלים משותפים.

שאלת השוואה (פרק שני, שאלת ידע) – מבנה:

1. **הצג:** מושג ראשון.
2. **הצג:** מושג שני.
3. **כתיבת נקודות הדמיון או ההבדלים** – כפי שמתבקש בשאלה.

שאלת ידע מורכב (פרק שני, שאלת החובה על האשכול) – מבנה:

1. **הצג:** מושג ראשון
2. **הצג:** מושג שני
3. **קישור:** בין שני המושגים בהתאם למה שנשאלתם.